

JUHLAJULKAISU

SIMO ZITTING

1915 · 14/2 · 1985

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

Vammala 1985. Vammalan Kirjapaino Oy.

ISSN 0356-7222

ISBN 951-855-076-X

ISBN 978-951-855-870-8 (PDF)

Oikeus ja kohtuus välimiesmenettelyssä

1. Suomen laki välimiesmenettelystä, joka annettiin 4 päivänä helmikuuta 1928, on syntynyt vähän samaan tapaan kuin vuoden 1958 asianajajalaki. Alunperin kaivattuja säännöksiä asiasta sisällytettiin viime vuosisadan vaihteessa valmistuneisiin oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisehdotuksiin. Näistä vähin erin erkanivat mm. säännökset, jotka koskevat välimiesmenettelyä. Tämän kehityksen viime vaiheissa sisällytettiin lakiehdotukseen otsakeasiaa koskeva säännös (18 §) näin kuuluvana:

Välimiehet toimivat tuomarin vastuulla ja on heidän perustettava ratkaisunsa siihen, minkä he harkitsevat oikeuden ja kohtuuden vaativan.

Vielä siinä esitysehdotuksessa laiksi välimiesmenettelystä, josta oikeusministeriö joulukuussa 1926 pyysi korkeimmalta oikeudelta lausuntoa, ei ollut vastaavanlaista säännöstä. Esitysehdotukseen sisältyi säännös (16 §), jossa korostettiin muun ohessa, että kaikkien välimiesten tulee ottaa osaa asian ratkaisemiseen ja että heidän on tällöin »toimittava tuomarin vastuulla».

Esitysehdotuksesta 25. 4. 1927 antamassaan lausunnossa korkein oikeus viipyi verraten pitkään kyseisen säännösehdotuksen vaiheilla. Kun lausunnolla oli erityinen vaikutus siteeratun säännöksen ottamiselle lakiin, on syytä palauttaa lausunnon sisältö mieliin. Puheena olevalta osalta korkein oikeus esitti seuraavan:

»Mitä 16 §:ssä olevalla säännöksellä »Heidän on tällöin toimittava tuomarin vastuulla» ehdotuksessa on tarkoitettu, ei käy tarkemmin selville sen perusteluista. Ei ole ilman muuta selvää, että mainituilla sanoilla tarkoitettaisiin vain välimiesten tehtävän tärkeyden tehostamista vaikka rajoituttaisiin säätämään heille velvollisuus välttää asian käsittelyssä sellaisia virheitä, joista ehdotuksen 21 §:ssä mainitaan. Nuo sanat voidaan tulkita sitenkin, että niillä on tarkoitettu velvoittaa välimiehet välitystuomiota antaessaan noudattamaan voimassa olevaa materiaalista oikeutta. Kun kuitenkin tällainen tulkinta olisi ristiriidassa nykyisen käytännön kanssa, jonka mukaan välimiesten tulee ratkaista riitakysymykset

oikeusperiaatteita noudattaen, oman vakaumuksensa mukaan olematta sidottuja voimassa olevasta materiaalisesta oikeudesta, ja jota käytäntöä voidaan hyvällä syyllä edelleenkin puoltaa, on Korkeimman oikeuden mielestä epäiltävää, onko mainittujen sanojen käyttäminen tässä paikallaan. Ainakin olisi, siinä tapauksessa, että hyväksytään nykyinen käytäntö, eriävien tulkintamahdollisuuksien välttämiseksi, lakiehdotukseen sisällytettävä viittaus siihen, että materiaallinen oikeus ei sido välimiehiä, ja olisi 16 §:n toinen lause silloin muodostettava esim. seuraavasti: Ratkaisunsa on välimiesten, jotka toimivat tuomarin vastuulla, perustettava siihen, minkä he harkitsevat oikeuden ja kohtuuden vaativan. Jos tällaista säännöstä ei kuitenkaan pidettäisi tarkoituksenmukaisena, olisi kysymyksessä oleva lause jätettävä 16 §:stä kokonaan pois.»¹

Niin kuin viitattiin, vastaavan sisältöinen säännös sisältyi hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi välimiesmenettelystä (HE N:o 10 vp 1927). Eduskuntakäsittelyssä säännösehdotuksen sisältöä kohtaan ei tehty huomautuksia. Kyseiseltä osaltaan säännös tuli lopulta lain 18 §:ään.

Korkeimman oikeuden lausunto kuvasteli epäilyksettä niitä käsityksiä, jotka olivat vallalla 1920-luvulla välimiesmenettelystä maassamme.

Edustavassa kirjallisuudessa oli vuosisadan alkupuoliskolla toistuvasti esitetty samansuuntaisia käsityksiä. Suuren siviiliprosessia koskevan teoksensa ensimmäisessä painoksessa *Wrede*² lausui, että välimiesten ratkaisu ei käsitä niin kuin tuomioistuimen päätös välttämättä lain soveltamista vaan on pikemminkin vapaaharkintainen kohtuusperiaatteisiin nojautuva ratkaisu. Käsitellessään v. 1900 valmistunutta ehdotusta oikeuslaitoksen uudistamiseksi välimiehiä koskevalta osalta *Trygger* piti itsestään selvänä, että yksityisoikeuden normit eivät sido välimiehiä, jotka saattavat antaa kohtuusseikoille yhtäläillä sijaa ratkaisunsa perusteeksi kuin lain säännöksillekin.³ Kohta tämän jälkeen julkaisemassaan väitöskirjassa välimiessäännöstöstä *Frey* niinikään esitti, että aineelliset oikeussäännöt eivät sido välimiehiä, joille tuollaiset nor-

¹ Korkeimman oikeuden lausunto sisältyi liitteenä hallituksen esitykseen laiksi välimiesmenettelystä (HE n:o 10 vp. 1927).

² Ks. *Wrede*, *Finlands gällande civilprocessrätt I* (1905) s. 38. Vrt. toisaalta *Wrede*, *Civilprocessrätt II* (1923) s. 359, mistä ilmenee tietty kannan tarkistus: »Det rätta synes vara att även i detta avseende tillerkänna dem en viss frihet, så att de väl måste följa de allmänna rättsprinciper, som fått uttryck i lagen, samt tvingande rättsatser, men icke äro bundna av dispositiva satser, där en annan lösning av tvistefrågan är mer överensstämmande med naturlig billighet» (s. 359). Sama käsitys esiintyy vielä teoksen neljännessä Granfeltin toimittamassa laitoksessa vuodelta 1943, s. 366–367.

³ *Trygger*, *Några ord om det den 3 dec. 1900 afgifna finska förslaget till reform af rättegångsväsendet*, i hvad det afser skiljemän, JFT 1910 s. 265–267.

mit saattavat olla tuntemattomiakin, ja lausui että välimiehet »äga att fritt tillämpa sin egen uppfattning af det rätta. De skola därför följa rättsgrundsatser, men behöfva icke rätta sitt afgörande minutiöst efter föreskrifterna i beskrifnen lag.»⁴ Tässä kohdin vastaväittäjä O. Hj. Granfelt tosin perustelujen osalta esitti erinäisiä huomautuksia ja kiinnitti huomiota mm. siihen, ettei Frey ollut pannut riittävää painoa pakottavien ja tahdonvaraisten säännösten väliseen eroon, mutta ei torjunut Freyn periaatteellista kannanottoa. Hän piti mahdollisena sellaistaakin käsitystä, jonka mukaan riitakysymyksen jättäminen välimiesten ratkaistavaksi käsittäisi asianosaisten määräämistoimen, jonka perusteella välimiehillä on valta jättää oikeusohje huomiotta siinä määrin kuin he katsovat kohtuuden sitä vaativan edellyttäen, että asianosaiset eivät ole muuta nimenomaan sopineet.⁵

Mielipiteisiin Suomessa lain valmisteluvaiheiden ja sen säätämisen aikoihin on epäilemättä vaikuttanut myös Ruotsissa jo 1800-luvun loppupuolella esiintynyt ja esim. *Kallenbergin* voimakkaasti esittämä käsitys, jonka mukaan välimiesmenettely ei ole prosessia samassa mielessä kuin oikeudenkäynti valtion tuomioistuimissa eikä sillä ole edes samaa tarkoituspää kuin prosessilla. »I process har domaren att med tillämpning av den objektiva rätten fastställa vad som är rätt mellan parterna. Skiljemän äro däremot icke vid sin prövning bundna av den positiva rättens bud; de äga avgöra tvisten efter rena billighetssynpunkter».⁶

2. Käsiteltävänä oleva kysymys ja tarkastelujen lähtökohtana oleva VML:n säännös koskee sopimus pohjaisen välimiesmenettelyn ydinkysymyksiä. Sen vuoksi on aihetta hiukan silmätä, miten asiat on muualla maailmassa järjestetty.

Varsin vanhaan perinteeseen on nojautunut käsitys, jonka mukaan välimiehen tehtävä on tavalla tai toisella poikennut siitä, mitä on valtion tuomioistuimen tehtävä riidan ratkaisijana. Kirjallisuudessa on toisinaan viitattu siihen, mitä Apostoli Paavali esitti 1. Korinttolaiskirjees-

⁴ Frey, Skiljemannainstitutet (1911) s. 159–160.

⁵ Granfelt, JFT 1912 s. 84–85. — Välimiesten vapaata harkintavaltaa asiaan sovellettavien kotimaisten ja ulkomaisen lainsäädännön ehdottomien normien ja välityssopimukseen ehkä otettujen rajoittavien määräysten rajoissa korostaa Granfelt myös omassa välimiesmenettelyä koskevassa esityksessään, joka ilmestyi ensimmäisen kerran Grotenfeltin juhla julkaisussa 1929 s. 260. Ks. myös Granfelt, Välimiesmenettely, suomentanut Onni Heinonkoski, (1941) s. 52.

⁶ Ks. *Kallenberg*, Svensk civilprocessrätt I (1923) s. 24–25. — Ks. mielipiteiden kehityksestä Ruotsissa lähemmin esim. *Dillén*, Äro skiljemän bundna av den materiella rätten?, Svensk Juristtidning 1933 s. 21 ss. Ks. myös *Bo Palmgren*, Rätt och billighet, JFT 1958 s. 254 ss.

sään (6: 1): Paavali kysyy seurakuntalaisia moittivasti: »Eikö teidän joukossanne sitten ole yhtään viisasta, joka voisi ratkaista veljen välin? Vaan veli käy oikeutta veljen kanssa, vieläpä uskottomain edessä. Teille on jo yleensä vaurioksi, että käräjöitte keskenänne.»

Tässä lyhyessä katkelmassa »viisas» välimies epäilemättä tarkoittaa riitapuolten välillä toimivaa valittua sovintotuomaria, jota Paavali suosittelee siinä mielessä, että juutalaisseurakunnan jäsenten ei olisi pakko turvautua roomalaisen vallanpitäjän käsityksien mukaan rakennettuun julkiseen oikeudenkäyntiin ja sen lainkäyttöratkaisuun. Eräissä keski-ajan esityksissä tehtiin selvä ero sovintotuomarin ja virkatuomarin sijaan otetun välimiehen kesken, joista käytettiin eri nimityksiäkin, edellisestä *arbitrator* ja jälkimmäisestä *arbiter*. Edelleen elää maailmassa laajalti erottelu riidan kohtuusharkinnan ja omantunnon mukaan ratkaisevan sovinto-oikeuden ja tuomarin tapaan riidan ratkaisevan välimiehen tai välimiesoikeuden välillä. Muuan nykyisenkin oikeusvertailevan tutkimuksen ja oikeuden harmonisointiin tähtäävän työn merkittäviä ongelmia on viitatus, historiallisesti selitettävän erottelun poistaminen tai siitä aiheutuvien vaikeuksien välttäminen erityisesti kansainvälisessä kaupallisessa välimiesmenettelyssä.

Kovin tavallista ei muuten ole, että laissa säädetään siitä, minkälaisella oikeudellisella pohjalla välimiesten on tehtävä ratkaisunsa. Suomen lainsäätäjän omaksuma kannanotto on itse asiassa esim. pohjoismaisessa oikeuspiirissä *sui generis*. Ruotsin välimiesmenettelylaissa ei vastaavaa säännöstä ole, ei liioin Norjassa eikä Tanskakaan uudessa laissa välimiesmenettelystä.

Mutta toisaalta monissa maissa myös lakien säännöksissä tehdään selvä ero varsinaisen välimiehen ja sovintotuomarin välillä myös lainsäädännössä. Tällä erottelulla on merkitystä laajemmaltikin kuin vain ratkaisun perustelujen ja välimiesten sidonnaisuuden osalta. Niinpä saattavat välimiesten kelpoisuusvaatimukset vaihdella erityyppisessä menettelyssä ja menettelytapasäännöt ja ratkaisua vastaan käytettävät oikeuskeinot olla erilaiset. Esim. Espanjassa varsinaisesti välimieheksi on kelpuutettu vain lakimies toisin kuin sovinto-oikeusmenettelyssä. Useissa Euroopan maissa vallitsee kyseiseen kahtiajakoon perustuva dualistinen käsitys välimiestoiminnasta.⁷

Suomen laissa omaksuttua järjestelmää on toisinaan kutsuttu eräänlaiseksi keskittien järjestelmäksi, laissa kun ei ole jätetty välimiehiä yksin kohtuusseikkoja pohdiskelemaan mutta ei ole sidottu heitä myös-

⁷ Ks. esim. *Jon I. Nestor*, *L'amiable compositeur et l'arbitrage selon les règles du droit*, Arbitrage Commercial. Essais in memoriam Eugenio Minoli, Torino 1974, s. 344.

kään lain normeja kiinteästi noudattamaan,⁸ niin kuin esim. pääsääntöisesti Englannissa.⁹

Englantia ehkä lukuunottamatta pidetään yleisesti mahdollisena, että välityssopimuksessa osoitetaan, milloin sitä pidetään tarpeellisena, välimiehet ratkaisemaan riita *ex aequo et bono*. Tällaisia lausekkeitä, joiden pätevydestä ei Suomen oikeuden osaltakaan vallitse epätietoisuutta, tavataan etenkin maissa, joissa tehdään selvä ero lakisidonnaisien välitystuomioiden ja enemmän tai vähemmän kohtuusperusteisten sovintotuomioiden välillä.

3. Palatkaamme jälleen oman lakimme sisältöön ja sovellutukseen. Lainkohtamme lähempi tarkastelu on monesta syystä paikallaan. Vaikka lainkohtamme on verraten ahkerasti käsitelty oikeusalan julkaisuissa ja siihen tavan takaa on totuttu viittaamaan välitystuomioissakin, näyttää siltä, että täysin selvää ja yksiselitteistä käsitystä VML 18 §:n sisällöstä ja merkityksestä ei ole muodostunut. Se, että varsin useasti eri yhteyksissä on havaittu olevan tarvetta palata lainkohtaan, viittaa säännöksen ongelmallisuuteen ja sen aiheuttamiin tulkintavaikkeuksiin. Säännöksen merkitystä koskeva jonkinasteinen epätietoisuus heijastuu myös lausumissa, joita aika ajoin lakimiestenkin keskuudessa esitetään välimiesten taipumuksesta epäilyä herättäviin kompromisseihin ja alttiuteen puolittaa riitaveljien vastakkaiset vaatimukset kaavamaisin tai epämääräisin perustein.

Tälläkin kohdalla on syytä aluksi lyhyesti todeta, mitä johtoa oikeuskirjallisuutemme tarjoaa.

Ensimmäisenä käsitteli lakia välimiesmenettelystä *O. Hj. Granfelt*. Viitaten VML 18 §:n sanontaan hän katsoi, että välimiehillä on vapaa harkintaoikeus (*fri prövningrätt*) asiaan sovellettavien pakottavien lainsäännösten ja välityssopimukseen ehkä otettujen erityismääräysten rajoissa.¹⁰ Hänen esityksensä oli kuitenkin yleiskatsauksellinen ja melko suppea.

Vuonna 1933 sisältyi Lainopillisen Yhdistyksen keskusteluohjelmaan kysymys välimiesten sidonnaisuudesta voimassa olevaan oikeuteen. Pääyhdistyksessä alustaja asianajaja *Gustaf Norrmén*, jolla oli kokemusta myös Keskuskauppakamarin välityslautakunnan sihteerinä,

⁸ *Schönke*, Välimieslainsäädännön yhtenäistäminen, LM 1952 s. 639.

⁹ Laajan selvityksen *stricte* lain säännöksiä soveltavan *välimiesoikeuden* ja asioita kohtuusperustein ratkaisevan *sovinto-oikeuden* välillä sisältää *Eric Loquin*, *L'amiable composition en droit comparé et international. Contribution à l'étude du non-droit dans l'arbitrage commercial* (1980).

¹⁰ *Granfelt*, Finlands nya lag om skiljemannaförfarande, *Festskrift för Berndt Julius Grotenfelt* (1929) s. 260.

esitti välimiesten sidottaisuudesta lain säännöksiin pääasiassa saman-
suuntaisen käsityksen kuin *Granfelt* aikaisemmin oli esittänyt.¹¹ Kes-
kustelun kuluessa *Granfelt* jonkin verran täsmensi ja täydensi aikai-
sempaa esitystään lausuen mm., että välimiehet ovat säännönmu-
kaisesti velvollisia soveltamaan lain säännöksiä, niin hyvin pakottavia
kuin tahdonvaraisia, ellei *in casu* ilmene aihetta otaksua asianosaisten
tahtoneen niistä jossakin suhteessa poikettavaksi. Kuitenkin välimiehil-
lä on valta omasta aloitteestaan ja ilman *in casu* osoitettavaa valtuutta
jättää dispositiivinen säännös soveltamatta, milloin sen soveltaminen
välimiesten harkinnan mukaan olosuhteet huomioonottaen saattaisi
johtaa ratkaisuun, joka olisi ristiriidassa oikeuden ja kohtuuden vaa-
timusten kanssa. Jättäessään riidan välimiesten ratkaistavaksi asian-
osaiset ovat hyväksyneet tämän seuraamuksen, lausui *Granfelt*.¹²

Kysymyksen yhdistyksen Viipurin osastossa alustanut silloinen oi-
keusneuvosmies *Helge S. S. Johanson* käsitti tosin lainkohdan niin, että
välimiehiä eivät velvoita aineellisen oikeuden säännökset, jotka eivät
ole luonteeltaan pakottavia. Mutta hän korosti toisaalta, että kun väli-
miesten tulee toimia tuomarin vastuulla on heidän velvollisuutensa
toimia oikein ja kunniallisesti ja välttää ratkaisuperusteita, jotka olisivat
omansa lisäämään välimiesmenettelyn riskitekijöitä, ja varoa käyttä-
mästä väärin laissa välimiehille suotua harkinnan väljyyttä sekä sitä
seikkaa, että välitystuomiota ei voida yleensä moittia aineellisoikeudel-
lin perustein.¹³

Ongelmaamme puuttui lyhyesti *Tauno Tirkkonen* teoksessaan Väli-
miesmenettely (1943). Myös Tirkkonen esittää, että VML 18 §:n säännös
antaa välimiehelle »vapaaan harkintavallan asiaa oikeudellisesti arvos-
teltaessa». Tätä vapautta rajoittavat kotimaan aineellisen oikeuden
samoin kuin ehkä kysymykseen tulevan ulkomaan oikeuden ehdotto-
mat säännökset sekä asianosaisten aineellisia normeja koskevat sopi-
mukset.¹⁴ Sama peruskäsitys tavataan myös Tirkkosen useissa myö-
hemmissä esityksissä.¹⁵ On luultavaa, että näillä esityksillä on ollut
melkoinen vaikutus lakimieskunnan asennoitumiseen ja ehkä myös
lakimiesten toimintaan välimiesoikeuksissa. Tirkkosen esitys on ruot-
siksi käännettyä – kaikessa lyhykäisyydessään – antanut myös
läntisissä naapurimaissamme tietyn, ehkä liiankin vivahteettoman ku-
van oikeutemme kannasta.

¹¹ Ks. *Gustaf Norrmén*, JFT 1934 s. 14.

¹² *Granfelt* JFT 1934 s. 58–59.

¹³ *Johanson*, JFT 1934 s. 381 sekä 383–384; ks. myös JFT 1959 s. 209 ja 210.

¹⁴ *Tirkkonen*, Välimiesmenettely (1943) s. 98 ja 256.

¹⁵ *Tirkkonen*, Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin (1955) s. 312 ja *Tirkkonen–Ha-
lila*, Suomen siviiliprosessioikeus II (1977) s. 532.

Arvostellessaan Tirkkosen kirjaa välimiesmenettelystä tunnettu tamperelainen asianajaja *J. N. Lehtinen* puuttui mm. Tirkkosen VML 18 §:n sanontaan perustuvaan tulkintaan. Lehtisen mukaan tekijä oli tehnyt liian pitkälle meneviä päätelmiä lain sanoista. Selvää oli, että välimiehet eivät voi asianosaisten myöntymykselläkään sivuuttaa pakottavia oikeusnormeja, mutta se että välimiesten on ratkaisua tehdessään otettava huomioon myös kohtuusnäkökohdat ei Lehtisen mukaan oikeuta sinänsä päättelemään, että välimiehillä olisi oikeus sivuuttaa oikeusnormeja. Sanotaanhan tuossa lainkohdassa, että ratkaisu on perustettava *paitsi kohtuuteen myös oikeuteen*. Ja kun säännöksessä ei tehdä eroa ratkaisun oikeus- ja tosiasiapuolen välillä, oli Lehtisen mukaan luonnollista katsoa, että kohtuusharkinta tarkoitti todistuskysymystä eikä oikeuskysymyksiä. Hän lisäsi, että luopumalla oikeuskriiteeristä, silloin kun ratkaisu riippuu oikeussäännön soveltamisesta, jouduttaisiin helposti mielivaltaan ja oikeusepävarmuuteen, joka pian hävittäisi luottamuksen välimiesmenettelyyn.¹⁶

Pohdittaessa välimiesmenettelyn uudistamistarpeita Lainopillisessa Yhdistyksessä vuonna 1956 ei alustaja *Bo Palmgren* eivätkä muutkaan mielipiteensä esittäneet vaatineet muutosta VML:n 18 §:ään. Monien välimiesoikeuksien puheenjohtajana toiminut *Ilmari Caselius* vain lyhyesti viittasi kirjallisessa lausunnossaan siihen, että välimiesoikeus ratkaisee asian »myös kohtuutta silmällä pitäen».¹⁷

Kun tiettyä epätietoisuutta lainkohtamme merkityksestä oli esiintynyt ja uusia kehitysvirtauksia oli ollut havaittavissa, otettiin Lainopillisen Yhdistyksen keskusteluohjelmaan v. 1958 jälleen kysymys »Äro skiljemän vid avgörandet av saken bundna av gällande lag?». Alustuksessa *Bo Palmgren* viittasi edellä selostettuun mielipiteiden kehitykseen Suomessa ja mm. Ruotsissa aikaisempina aikoina ja v. 1929 annetun lain voimaantultua esitettyihin käsityksiin. Omasta puolestaan hän korosti KKO:n alussa esitetyn lausunnon merkitystä antaen sille ratkaisevan merkityksen tulkinta-argumenttien joukossa.¹⁸

Gunnar Nybergh esitti puheenvuorossaan kriittisiä huomautuksia välimiesmenettelyn kehittämisestä maassamme ja katsoi omasta puolestaan, että VML 18 § oikein ymmärrettynä ei asettanut tuomioistuimen ja välimiesoikeuden sovellettavia ratkaisuperiaatteita juuri eri asemaan.

¹⁶ *J. N. Lehtinen*, Välimiesmenettelystä, DL 1944 s. 284–285.

¹⁷ Ks. *Bo Palmgren*, Reformbehov inom skiljemannarätten, JFT 1956 s. 126 sekä *Ilmari Caselius*, JFT 1958 s. 316. — Eräässä toisessa yhteydessä *Caselius* on huomauttanut siitä, että »välimiesoikeuden harkintavalta on tosin laajempi tuomioistuimen harkintavaltaa, mutta välimiehenkin on samalla tavoin pyrittävä oikeaan ratkaisuun», *Caselius*, Rakenusurakka (1943) s. 183.

¹⁸ *Palmgren*, Rätt och billighet, JFT 1958 s. 251–260.

Jos sovellettavassa lainsäädännöksessä viitataan kohtuusseikkojen merkitykseen, ei ole mitään asiallista eroa. Milloin taas tuollaista osoitusta lainkohtaan ei sisälly, on sitä VML 18 §:n säännöksen valossa sovellettava ikäänkuin lainkohtaan sisältyisi sanotunlainen viittaus. Kohtuusharkinnalle ei jää sijaa, jos on olemassa tilanteeseen täysin soveltuva oikeussäännös. — Nybergh kiinnitti huomiota myös siihen, että kohtuusseikat ja oikeusohje eivät ole yhtä painavia oikeuden vaa'assa; välimiesoikeudenkin harkinnoissa on oleva lähtökohtana voimassa oleva oikeus, jonka selvittämiseksi on kaikkia keinoja käytettävä. Myös KKO viittasi edellä mainitussa lausunnossaan välimiesten velvollisuuteen noudattaa oikeusperiaatteita. Suomen oloissa ei Nyberghin mielestä siten ollut aihetta käsittää välimiesten harkintavaltaa olennaisesti tuomioistuimen harkintavallasta poikkeavaksi.¹⁹

Keskustelussa esitettiin muutoinkin huomionarvoisia mielipiteitä. Silloinen professori *Curt Olsson* totesi valittaen, että ottaen huomioon korkeimman oikeuden usein mainitun lausunnon oli vaikeata tulla muuhun käsitykseen kuin mihin kysymyksen alustajakin oli tullut. Olsson viittasi kuitenkin mahdollisuuteen päästä täsmennettyihin sääntöihin joillakin erityisaloilla. Erityisesti standardisopimuksiin otettujen välityslausekkeiden tulkinnalle täytyi hänen mukaansa olla merkitystä sillä, että lausekkeet sisältyivät kohta kohdalta tarkoin harkittuihin sopimusmääräyksiin. Tähän nähden parhaiten sopijapuolten tahdon ja etujen mukaista olisi katsoa, että riitoja ratkaistaessa kohtuusseikoille ei olisi annettava välimiesmenettelyssä suurempaa merkitystä kuin niitä tuomioistuimessa käsiteltäessä. »Om tvisten skulle få avgöras efter fritt skön av skiljemän, hade det varit onödigt att överhuvud göra upp ett detaljerat avtal».²⁰ Hän korosti myös sitä seikkaa, että kysymyksen ollessa kauppaoikeudellisten sääntöjen soveltamisesta ratkaisun ennakolta laskettavuudella on erityisen suuri merkitys ja että välimiesten valta ratkaista kyseisiä asioita kohtuusperustein oli ristiriidassa tuon näkökohdan kanssa.²¹ Lisäksi Olsson viittasi Ruotsissa valtaan päässeeseen käsitykseen, jonka mukaan välimiehet ratkaisevat asian periaatteessa samalla tavalla kuin tuomioistuimet.²²

Kysymys välimiesmenettelyn suhteesta oikeudenkäyntiin tuomioistuimessa oli käsiteltävänä myös pohjoismaisilla lakimiespäivillä 1963. Kysymyksen alustaja asianajaja *P. A. Weslien* esitti, että Ruotsissa vallitsevan käsityksen mukaan välimiesten on ratkaistava riita, ellei

¹⁹ *Nybergh*, *Skiljemans bundenhet av gällande rätt*, JFT 1958 s. 261—267.

²⁰ JFT 1959 s. 209.

²¹ JFT 1959 s. 210.

²² JFT 1959 s. 210.

muuta ole sovittu, voimassa olevan oikeuden mukaan, ja viittasi erityisesti oikeusepävarmuuteen, joka voisi syntyä, ellei näin meneteltäisi vaan asia ratkaistaisiin kohtuuden mukaan.²³ Asianajaja *Arne A. Waselius* puolestaan huomautti, että VML 18 §:n säännös ei ollut Suomessa luonut tuollaista oikeusepävarmuutta, ja oli sitä mieltä, että säännös oli ollut helppo sovittaa yhteen aineellisen oikeuden määräysten kanssa. Kun säännös ei ole pakottava, asianosaiset voivat välttyä siinä ehkä piilevältä epävarmuustekijältä määräämällä sopimuksella, että asia on ratkaistava lain mukaan.²⁴ Kysymyksellä ei ollut käytännössä suurta merkitystä, koska riski siitä, että välimiehet tahallansa poikkesivat sovellettavasta oikeusohjeesta, on käytännössä vähäinen.²⁵

Myös joissakin myöhemmin ilmestyneissä esityksissä on pääasiassa lyhyitä mainintoja ongelmamme osalta. Omasta puolestani olen lausunut, että välimiehillä on Suomessa valta ottaa jossakin määrin laajemmalti kuin valtion tuomioistuimella lukuun yksityistapauksen erityiset asianhaarat ja alan katsomukset ja käsitykset, joita ei ehkä voitaisi osoittaa tapanormeina vakiintuneiksi.²⁶ Olen myös eräässä esitelmässä korostanut, että vaikka välimiehet perustavat ratkaisunsa sekä oikeuden että kohtuuden vaatimuksiin, välimiesmenettely ei ole keino esim. huolettomasti tai huolimattomasti tehtyjen urakkatarjousten oikaisemiseen, vielä vähemmän katteettomien lisälaskujen perimiseen taikka kuviteltujen saamisten voimaan saattamiseen ja että kohtuus ei ole mielivaltaa vaan rakennusalan vähimmäismenettelyssä lähinnä merkitsee pyrkimystä kummankin osapuolen etujen ja oikeuksien tasapuoliseen punnintaan avoimien tai tulkinnanvaraisten kysymysten esiintyessä taikka olosuhteiden kehittyessä yllättävällä tavalla.²⁷

4. Kuvaa VML 18 §:n sisällöstä ja merkityksestä voidaan täydentää tarkastelemalla, miten lainkohtaa on käytännössä sovellettu. Tarkemman tutkimuksen puuttuessa on tosin tyydyttävä hajahavaintoihin. Lähinnä nojaudun kokemuksiini, joita olen saanut liki 40 vuoden aikana välimiesoikeusasioissa.

a. Kun tarkastellaan julkaistuja välitystuomioita ja kaavakokoelmia ajalta ennen VML:n voimaantuloa, havaitaan, että ratkaisun perusteeksi

²³ Ks. *Weslien*, Skiljemän eller domstol, NJM 1963, Bilag VII s. 14 ss. sekä NJM 1963 s. 201.

²⁴ *Waselius*, NJM 1963 s. 190–191.

²⁵ Tätä mieltä oli *Waselius* (1.c.) ja mm. *Harald Brunou*, JFT 1959 s. 210.

²⁶ Ks. *Ylöstalo*, Välimiesmenettelystä nykyhetkellä, Suomalainen Tiedeakatemia. Esitelmät ja pöytäkirjat 1973 (1975) s. 184–185.

²⁷ *Ylöstalo*, Huomioita välimiesmenettelystä rakennustoiminnan alalla. Rakentamispäivä (1965) s. 85.

useasti viitataan puhtaasti oikeudellisiin seikkoihin. Lakimiesten aikaan hyvin tuntemassa Granfeltin kaavakokoelmassa välimiesoikeus tai välityslautakunta »*katsoo oikeaksi*» velvoittaa maksamaan jne. Mutta varsin tavallista on, että välimiesoikeus on »*harkinnut oikeaksi ja kohtuulliseksi*» ratkaista asian niin tai näin.²⁸ Tällä erolla ei tarvitse olla sanottavaa asiallista merkitystä. Mahdollista kuitenkin on, että sanan valinta jossakin määrin kuvastaa asenteita.

b. Mielenkiintoisempaa aiheemme kannalta on se, *miten asioita ajetaan* välimiesoikeudessa. Useasti välimiesmenettelyssä etualalla ovat riidan tosiasiallista perustetta koskevat seikat, joiden kohdalla tuskin muuta eroa tavalliseen oikeuteen nähden on havaittavissa kuin se, että välimiesoikeus ei kuule todistajia valallisesti. Mutta myös ratkaisun oikeudellisia perusteita koskevia erimielisyyksiä pyritään melko usein selvittämään esim. *asiantuntijalausunnoin* ja muutoinkin aivan samoin kuin vastaavia kysymyksiä yleisessä tuomioistuimessa käsiteltäessä. En muista koskaan joutuneeni lukemaan esitystä tai selvitystä, joka rakentuisi pelkästään tai olennaisesti kohtuusnäkökohdian varaan. Silloinkin kun asiassa sen laadun tai sovellettavan lainkohdan mukaan on ollut pantava huomiota kohtuustekijöihin, on säännöllisesti *argumentointi ja vasta-argumentointi* samantasoista kuin asioita tuomioistuimessa ajettaessa. — Tälle kokemukselle annan melkoisen merkityksen, koska se osoittaa, *minkälaisin odotuksin* asianosaiset käyvät oikeutta välimiesten edessä.

c. Omalla tavallaan liittyy kysymykseemme myös ongelma, joka koskee välitystuomioiden *ns. ennakkotapausmerkitystä* eli kysymystä missä määrin välitystuomioille annetaan merkitystä oikeuskäsityksen selvittäjänä ja osoittajana. Täysin vapaan kohtuusharkinnan varassa syntyneet ratkaisut ovat tietysti vähemmän mielenkiintoisia po. suhteessa kuin oikeussääntöjä soveltaen tehdyt välitystuomiot. Tältä kannalta on oma mielenkiintonsa sillä, että mm. Suomessa on jonkin verran koottu ja julkaistu sekä tiettyjen institutioiden piirissä syntyneitä välitystuomioita että joitakin erityisaloilta koottuja välimiesten ratkaisuja.²⁹

²⁸ Tätä sanontatapaa pitää ilmeisesti asianmukaisena *Tauno Ellilä*, Oikeudenkäynti ja täytäntöönpano (1976) s. 376. vrt. *Granfelt*, Yleisen alioikeuden ym ratkaisuja jne. (1935) s. 235 ja 237.

²⁹ Suomesta ks. *Norrmén*, (julk.), Kokoelma Keskuskauppakamarin välityslautakunnan tuomioita vuosina 1911–1922 (1922) ja *Niilo A. Mannio*, (julk.), Kokoelma . . . vuosilta 1923–1932 (1937).

Erma, Rakennusurakan sopimusehdot II. Välimiestulkintoja vuodelta 1957–1980 (1983) ja sen johdosta *Esko Hoppu*, DL 1984 s. 85–87.

Välitystuomioista ennakkotapauksina ks. myös *Tore Sandvik*, *Entreprenørssikon* (1966) s. 74 ss. — Välitystuomioiden julkaisemiseen suhtautuu positiivisesti *Tauno Ellilä*,

Toisaalta on kuitenkin monella taholla välitystuomioiden julkisaattamiseen suhtauduttu epäröiden tai kielteisesti muusta syystä, lähinnä välimiesmenettelyn yksityisluonteisia piirteitä korostaen. Oma merkityksensä on silläkin, että välitystuomiot ovat saaneet myös Suomessa kasvavaa huomiota osakseen oikeudellisen tutkimuksen piirissä; eräillä alueilla ei juuri muuta aineistoa löydykään oikeustilan selvittämiseksi.³⁰

d. Asianosaisten odotuksia välimiesoikeudessa noudattavien ratkaisuperusteiden suhteen kuvastavat ne määräykset, joita sisältyy mm. eräiden julkisyhteisöjen käyttämiin rakennusalan yleisiin sopimusehtoihin ja joiden mukaan sopijapuoli on oikeutettu välityslausekkeesta huolimatta saattamaan sopimuksesta johtuneet riidat yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.³¹ Tällainen menettelyä koskeva *valintamääräys* olisi vaikeasti ymmärrettävissä, ellei voitaisi lähteä siitä, että itse riitakysymys tulisi kaikissa tapauksissa ratkaistavaksi olennaisesti yhtäläisten materiaalistien perusteiden mukaan. Vain tällä edellytyksellä voitaneen mainitunlaista valintamääräystä ylipääntänsä pitää asianmu-kaisena. Näinkin perusteltuna määräystä voidaan tosin arvostella, koska se lisää sopimuksen tekemisen jälkeen spekulatiomahdollisuuksia ja saattaa antaa toisinaan sopimuspuolelle mahdollisuuden painostaa toista ratkaisuihin, joihin muutoin ei olisi aihetta.³²

e. Usean välitystuomion sisällöstä näkyy, että eräässä toistuvasti esiintyvässä kysymyksessä on katsottu voitavan poiketa vanhoista, laissa olevista oikeusohjeista, KK 9 luvun *viivästyskorkosäännöksistä*. Jo ennen korkolain voimaantuloa on välitystuomioissa toisinaan ylitetty ilman selvää sopimusperustetta KK 9 luvun osoittama korkokanta. Eräissä tapauksissa saattanee perusteena ehkä olla liiketapa tai sopijapuolten välisissä suhteissa noudatettu käytäntö. Mutta useimmiten lienee tuollainen ratkaisu perustettu siihen, että legaalinen viivästyskorko oli jäänyt etäälle todellisesta korkokannasta ja että välimiesoikeudesta on tuntunut kohtuuttomalta tuomita toisen pääoman käyttä-

ks. esitystä teoksessa *Arbitrage international commercial*. Union International des Avocats I (s.a.) s. 230.

³⁰ Esim. *Heikki Halila*, Rakennuttajan tiedonantovelvollisuudesta rakennusurakassa (1981) ja *Rudanko*, Vastuusta grynderirakentamisessa (1982) passim.

Vrt. *Jon Nestor International Commercial Arbitration*, Report by Jon Nestor 1. 3. 1972, YK:n asiakirjoja A/CN. 9/64.

³¹ Ks. esim. A valtion rakennustöiden teettämisestä urakoitsijoilla 29. 6. 1961/385 § 19: Kirjalliseen urakkasopimukseen on otettava määräys, jonka mukaan urakkasuhteessa syntyvät riidat jätetään välimiesoikeuden tai, jos jompi kumpi sopimuspuoli sitä vaatii, Helsingin raastuvanoikeuden ratkaistavaksi.

³² Ks. esim. *Ylöstalo*, Huomioita välimiesmenettelystä rakennustoiminnan alalla, Rakentamispäivä (1965).

Ks. myös *Sandvik*, Kommentar till NS 3401 (1977) s. 281–282.

misestä korvaus, joka tuntuvasti alittaa käyvän korkokannan. Tällainen lainkäyttö on leimattavissa kohtuusperusteiseksi. Todellisena syynä on ollut lainsäädännön yleisesti tunnettu vanhentuneisuus, jonka soveltaminen on näyttänyt liike-elämässä vallitsevien käsitysten pohjalta asiatomalta.³³ Välimiesoikeuksien käytäntö ei kuitenkaan ole ollut johdonmukaista. Viime vuosiin saakka on korko saatettu tuomita tarkoin vanhan lain mukaisesti.³⁴

5. Edellä esittämäni valaissee Suomessa nykyisin vallitsevia mielipiteitä ja antanee viitteitä mielipidekehityksen suunnasta. Etenkin käytännön oikeuselämään hyvin perehtyneiden lakimiesten keskuudessa näytetään vieroksuttavan ajatusta, jonka mukaan välimiehillä – lain pakottavien säännösten ja välityssopimukseen ehkä otettujen erityisten määräysten osoittamissa rajoissa – olisi vapaa valta ratkaisunsa oikeudellisia perusteita harkitessaan.

Tämän käsitystavan tueksi on tosin voitu viitata lainkohdan syntyhistoriaan. Vaikka korkeimman oikeuden esitysehdotuksesta v. 1926 antamalla lausunnolla onkin ollut selvä geneettinen yhteys säännöksemme ottamiseen lakiin ja lainkohdan muotoiluun, ja se epäilyksittä on kuvastanut antamisajankohtanaan vallinneita käsityksiä ja välimiesmenettelyyn tuolloin yleensä liitettyjä odotuksia, on kuitenkin runsaan puolen vuosisadan kuluessa tapahtunut kehitystä ja tullut esiin muita perusteita, jotka vaativat huomiota osakseen. Väljäsisältöisen lainkohdan tulkinnassa ei historiallinen näkökulma ole ainoa huomiota ansaitseva. Alati jatkuva oikeuskehitys ja oikeuselämän muuttuvat tarpeet vaikuttavat osaltaan tulkintoihin.

Muun ohessa on huomiota kiinnitettävä yksityisoikeutemme melkoiseen kehitykseen vuoden 1928 jälkeen. Niin välimiesmenettelyssä kuin oikeudenkäynnissä muutoinkin jää nykyisin entistä enemmän tilaa kohtuusharkinnoille. Vahingon määrä, kun siitä ei ole saatavissa näyttöä tai se on vain vaikeuksin esitettävissä, on arvioitava »kohtuuden

³³ Esim. välitystuomio asiassa Plan-Sell Oy/Valmet Oy 19. 5. 1981 (*J. Leivonen, Matti Ylöstalo ja Esko Hoppu*): Vallinnut korkokanta ja toimituksista saatujen maksujen kertymisaika huomioon ottaen tuomittu kohtuuden mukaan 8 %.

³⁴ Esimerkkejä: Välitystuomio asiassa Polar Rakennusosakeyhtiö/Postipankki 22. 6. 1977 (*Simo Zitting, Lauri Pyrhönen ja Antero Molander*) 5 % kanteen vireillepanosta. Välitystuomio asiassa Rakennusosakeyhtiö Hartela/Valmet Oy 9. 11. 1977 (*Eero Takala, Matti Ylöstalo ja Esko Hoppu*): 5 % vireillepanopäivästä.

Ks. esim. välitystuomio asiassa Oy Nokia Ab/Kommanditgesellschaft Hoffmeister Leuchten KG 22. 5. 1978 (*Reino Erma, Åke Roschier-Holmberg ja Matti Ylöstalo*): 6 % erääntymispäivästä viittauksin KK 9 luvun 8 §:ään. Samoin *Ellilä* m.t. s. 376 selostettu ratkaisu.

mukaan» (OK 17: 6).³⁵ Vuoden 1928 jälkeen on siviililakiin sisällytetty monilukuisia ns. kohtuullistamissäännöksiä ja vuoden 1983 alusta on voimassa yleinen laaja-alainen sopimusoikeudellinen kohtuullistamissäännös (OikTL 36 §). Tuomioistuimet ovat joissakin tapauksissa vailla lain nimenomaista tukea sivuuttaneet kohtuuttomia sopimusehtoja. Niin kuin kokeneen käytännön lakimiehen suulla on todettu, käytännössä ei ole ollut vaikeaa soveltaa yhteen VML 18 §:n säännöstä ja lakiin sisältyviä oikeusohjeita. Harvoin esiintyy sellaista ristiriitaa oikeussäännön ja kohtuuden vaatimusten välillä, joka johtaisi välimiehiä poikkeamaan lain sisällöstä.³⁶ Edellä viitattu viivästyskorkokysymys jäänee melko harvinaiseksi poikkeustilanteeksi.

Huomiota ansaitsee myös se, että yleiset käsitykset välimiesten tehtävästä ja sidonnaisuudesta lain säännöksiin ovat muuallakin kehittyneet lain sisällön pysyessä muuttumattomana sen mukaan, mitä on arveltu oikeuselämän tarpeiden vaativan kunakin ajankohtana. Niinpä esim. Ruotsissa, missä vuoden 1929 lakiin välimiesmenettelystä ei otettu erityistä oikeusohjetta välimiesten sidonnaisuudesta lakiin, ovat käsitykset, jotka aikanaan vastasivat pääasiallisesti KKO:n lausunnosta ilmeneviä, viimeisen puolen vuosisadan aikana käytännön sekä oikeuskirjallisuudessa tapahtuneen käsittelyn pohjalta vakiintuneet siihen suuntaan, että välimiesten ja tuomioistuimen harkinnalla ei ole nykyisin periaatteellista eroa.³⁷ Samalla tavalla kehitys on kulkenut myös

³⁵ Lainkohtaan viitataan usein välitystuomioissa. *Ellilän* mukaan välimiehillä on korvauksen määrän osalta vielä väljempi harkintavalta kuin lainkohta osoittaa, Oikeudenkäynti ja täytäntöönpano s. 358.

³⁶ E. H. Hondius, *Arbitral clauses — some comparative observations*, Essays on International & Comparative Law in honour of Judge Erades, The Hague 1983, s. 83 huomauttaa samasta seikasta » — — — as common law has developed so many constructions to reach equitable judgments that the harsh *pacta sunt servanda* is no longer considered to be the last word on the matter.»

³⁷ *Dillén* lausui näin: » — — — överbäggande skäl tala till förmån för den regeln, att den gällande rätten bör vara det främsta rättesnötet för skiljemännen, vad det materiella avgörandet beträffar.» SvJT 1933 s. 32. *Hassler*, *Skiljeförfarande* (1966) s. 67: »I varje fall synes svenska praktiker numera allmänt vara av den meningen, att skiljemän vid avgörande av fråga som hänskjutits till dem bör tillämpa gällande rätt, såvida ej parterna annorledes överenskommit.» — Ks. edelleen *Gunnar Lindh* SvJT 1958 s. 27 ja *Weslien* m.k.s. 14.

Tukholman Kauppakamarin julkaisemassa teoksessa »Arbitration in Sweden (1977) s. 121 — 122 sanotaan näin:

»The parties can certainly direct the arbitrators to decide the matter *ex aequo et bono* or to act as *amiables compositeurs*. But unless they have expressly done so, Swedish arbitrators will normally base their decision on the applicable law. This was the old tradition in Sweden. In the early part of the century, however, certain writers maintained, under the influence of currents in Continental legal literature, that arbitrators were entitled to follow their own views on equity and fairness. There is a faint reflexion of this attitude in the *travaux préparatoires* of the 1929 legislation, but it seems never to have

Norjassa ja ehkä myös Tanskassa³⁸, jossa kysymys on jäänyt laissa avoimeksi.

Oikeusvertailu näyttää osoittavan, että niissä maissa, joissa tunnetaan eriytyneinä stricte oikeusohjeiden mukaiseen ratkaisuun tähtäävä välimiesmenettely ja kohtuusperusteisen välitystuomion tyyppiä oleva ratkaisu, katsotaan välimiesten tehtävänä yleensä olevan, ellei muuta ole sovittu, ratkaista asia lain säännösten mukaisesti.³⁹ Erityisesti kaupallisissa asioissa merkittävä liikevarmuuden näkökohta korostaa välimiesten sidonnaisuutta voimassa oleviin oikeussäännöksiin. Muutoinkin täyttäneen välimiesmenettely käytännössä parhaiten tehtävänsä, jos välitystuomio on samassa määrin kuin valtion tuomioistuimen ratkaisu ennakolta arvattavissa.

Useat niistä perusteista, joilla aikaisemmin puollettiin välimiesten oikeusohjeista enemmän tai vähemmän riippumatonta tai suorastaan vapaata harkintavaltaa, näyttävät menettäneen painoarvoaan. Niinpä kehittyneissä oloissa sangen yleisesti välimiehiksi nimetään tai määrätään lakimiehiä, usein kokeneita tuomareita, yliopistomiehiä tai asianajajia, eikä yksinomaan tai enimmältä osalta vailla lakimieskoulutusta olevista henkilöistä välimiesoikeuksia juuri muodosteta. Välimiesmenettelyyn ylipäättänsä turvaututaan ensisijassa sen joutuisuuden ja yksityisyyden vuoksi ja kun pidetään tärkeänä saattaa asia soveliaasti kokoonpannun välimiesoikeuden käsiteltäväksi, eikä yleensä sen välttämiseksi, että välimiehet olisivat sidoksissa oikeusohjeisiin.

Niin kuin edellä jo mainittiin, on muun muassa Suomessa ja muissa Pohjoismaissa kuluneen puolen vuosisadan oikeuskehitys merkittävästi vähentänyt tarvetta erottaa ankarasti lakisidonnaiset ja voittopuolisesti kohtuusseikkoihin nojaavat ratkaisut. Näissä oloissa pelkästään siihen seikkaan, että asia on sovittu välimiesten ratkaistavaksi, ei voida nojautua sen käsitystavan puoltamiseksi, että välimiehet eivät olisi velvollisia noudattamaan oikeusohjeita samaan tapaan kuin tuomioistuimet.

gained much ground in Sweden, and the prevailing view among legal practitioners now clearly is that the rules of the law should be applied unless the parties have agreed to the contrary.»

³⁸ Norjasta esim. *Sandvik*, *Entreprenørrisikoen* (1966) s. 74: En voldgiftsrett skal efter norsk rett laegge gjeldende rett til grunn for sine avgjørelser, og kan ikke avgjøre saken 'ex aequo et bono' medmindre dette følger av voldgiftsavtalen, enten uttrykkelig eller ved tolkning på basis av sedvane angående voldgift på vedkommende område».

Tanskasta esim. *Gomard*, *Civilprocessen* (1977) s. 655–656. Gomardin mukaan välimiesoikeus voi ilman lain tukea ottaa lukuun kohtuusseikkoja, milloin se on välttämättömä ilmeisesti kohtuuttoman tuloksen välttämiseksi. Hänen mukaansa voi esim. se seikka, että välimiehiksi on valittu muita kuin lakimiehiä osoittaa, että asia on ratkaistava ex aequo et bono, *Gomard*, *Voldgift i Danmark* (1979) s. 44–45.

³⁹ Ks. tästä *Loquin*, m.t.s. 32 ss.

Säännöllisesti välityslauseke liittyy muuhun, usein laajaan sopimuskokonaisuuteen, johon kuuluu joukko tarkoin harkittuja ja toisiinsa liittyviä sopimuskohtia. Tällaisissa tilanteissa on välityslausekkeen – samoin kuin muidenkin sopimusmääräysten osalta – johtoa etsittävä sopimuksesta kokonaisuudessaan, sen taustatekijöistä ja tavoitteista sekä alalla vallitsevasta käsitystavasta ja asianosaisten keskinäisestä menettelystä. Täsmällisten sopimusmääräysten sivuuttaminen ja sopimuksesta vahvistettujen etujen ja rasiusten tasapainon muuttaminen vain välimiesten kohtuusharkintaan viitaten tuskin vastaisi useinkaan odotuksia. Mutta olosuhteet voivat vaihdella ja antaa perusteita toisenselaisellekin tulkinntalle. Tähän antaa mahdollisuuden VML 18 §:n säännöksen väljyys ja sen suoma mahdollisuus painottaa *in casu* eri tekijöitä. Tältä kannalta katsoen säännöksemme voidaan oikeastaan käsittää myöhempää oikeuskehitystä ennakoineeksi yleislausekkeeksi, jonka tarkempi merkitys on jäänyt oikeuskäytännön ja nimenomaisesti välimiesoikeuksien käytännössä täsmennettäväksi.

Keskustelu siitä, missä määrin välimiehet ovat sidottuja ja velvollisia noudattamaan oikeusohjeita, voi näyttää riidalta Paavin parrasta, kun välitystuomion perustelemista ei ole pidetty välttämättömänä eikä käytettävänä ole keinoja asiallisesti virheellisen välitystuomion oikaisemiseksi. Mutta vilkas mielipiteiden vaihto omassa maassammekin osoittaa, että lakimiehet käsittävät ongelman merkittäväksi. Tämä johtuu osaltaan siitä, että välimiesmenettelyn kanssa tavalla tai toisella tekemisiin joutuvat henkilöt yleisesti pitävät oikean ja asianmukaisen suhtautumistavan noudattamista oikeudellisista sanktioista riippumatta itsestään selvänä. Tästä syystä kysymyksemme pohtiminen ei ole vailla mielenkiintoa. Edellä oleva esitys osoittanee, että kuluneen puolen vuosisadan aikana on säännöksemme tulkinnoissa havaittavissa tiettyä muutosta. Myös tulkintaan vaikuttavat perusteet ovat osin toiset kuin välimiesmenettelylakimme syntyäaikoina.